

ایران - انگلیس

عهدنامه تجارتي

دوازدهم رمضان ۱۲۵۷ / ق. ۸ / بیست هفتم اکتوبر ۱۸۴۱ م.

درآمد:

این اولین عهدنامه تجارتي است که بین ایران و انگلیس منعقد شده است. در پایان مقدمه عهدنامه مفصل (۱۲۲۷ ق. / ۱۸۱۲ م.) بین دولتین ایران و انگلیس نوید انعقاد چنین عهدنامه‌ای داده شده بود، ولی مدتها این کار به تعویق افتاد تا اینکه در زمان وزیر مختاری سرجان مک نیل چنین عهدنامه‌ای بین ایران و انگلیس در دو فصل منعقد شد.

در دوران وزیر مختاری مک‌نیل، با آنکه محمد شاه از امضای هرگونه پیمانی با انگلیس اکراه داشت «دست کم سه فقره پیمان مهم میان دو دولت منعقد شد که مشهورترین آنها عهدنامه تجارتي ۱۸۴۱ م. بوده. این پیمان تجارتي که میرزا ابوالحسن خان به نمایندگی از طرف دولت ایران و مک‌نیل به وکالت از طرف دولت انگلیس برپایش صحه نهادند، در تهران به تصویب رسید. فصل اول این پیمان مقرر می‌داشت که بازرگانان هر دو دولت مأذون هستند که کالاهای خود را به کشورهای یکدیگر حمل کرده و به فروش برسانند و ضمناً این فصل نظامات مربوط به تعرفه گمرکی را به هنگام ورود و خروج کالا معین و مشخص می‌کرد. و طبق مفاد دومین فصل همین پیمان، برای اولین بار در تاریخ مناسبات دو کشور، تعداد کنسولها و نمایندگان بازرگانی طرفین، تابع نظم و ترتیب اساسی می‌شد.

خلاصه این که طبق همین عهدنامه تجارتي، بعضی از مزایایی که دولت روسیه برای تجار خود کسب کرده بود به انگلیس نیز اعطا شد.

۱. طاهری ۲/۲۴۲.

صورت عهدنامه تجارتي که مابین دولتین بهترین ایران و انگلیس

سمت انعقاد یافته

فهرست مندرجات

مقدمه

فصل اول - در باب حقوق گمرکی.

فصل دوم - در باب محل اقامت وکیل التجاره، امتیازات وکیل التجاره.

چون به یمن الطاف خداوند یگانه - جُلَّتْ نِعْمَاتُهُ وَ عَظُمَتْ آيَاتُهُ - از روزی که عهد دوستی و الفت مابین دو دولت قوی شوکت ایران و انگلیس مرتب و ممتد گشته، روز بروز سلاطین نامدار و خسروان معدلت شعار دو دولت ابد آیت، واحداً بعد واحداً، همگی اصول و فصول آن را مرعی داشته، متعلقان مملکتین را از فواید آن متمتع و محفوظ فرموده‌اند، مگر عهدنامه تجارتي که در دیباچه عهدنامه یک هزار و دو بیست و بیست و نه هجری اولیای دولتین علیتین وعده انعقاد آن کرده‌اند و تاکنون به بعضی جهات در عهده تراخی باقی ماند، لهذا از برای تکمیل جمیع شروط معاهده میمونه درین سال فرخنده فال، اعلیحضرت قضا شوکتِ قَدَرِ قدرت، فلکِ رتبتِ گردونِ حشمت، خسرو اعظم، خدیو جَمِّ خَدَم، غوث الاسلام و المسلمین، عوذ الملتنه والدین، شاهنشاه ممالک فسیحه المسالک ایران - خَلَّدَ اللَّهُ مُلْكُهُ وَ سُلْطَانَهُ - جناب جلالت و نبالت همراه، عزّت و فخامت اکتناه، امیرالامراء العظام، زبده الکبراء الفخام، مقرب الخاقان، حاجی میرزا ابوالحسن خان [۱] وزیر دول خارجه را به وکالت مطلقه سرافراز فرمودند و اعلیحضرت کیوان رفعتِ خورشید رایت، شهریار عادل کامکار، خسرو باذل نامدار، شاهنشاه ممالک انگلستان و هندوستان، جناب جلالت و نبالت نصاب، عمده السفراء المسيحيه و زبده الکبراء العيسويه، سرجان مکنیل [۲]، وزیر مختار را به وکالتِ کلیه مفتخر فرمودند، و وکیلان مشارالیهما عهدنامه تجارتي را در ضمن این دو فصل منعقد و به ذیل عهدنامه اصلیه ملحق نمودند که بِعَوْنِ اللَّهِ تَعَالَى بین الدولتین همواره منظور شود و متعلقان طرفین را فواید آن حاصل گردد.

فصل اول - تجار دولتین علیتین بالتسویه مأذون و مرخص اند که هرگونه امتعه و

آقمشه خود را به مملکت یکدیگر نقل نمایند و در هر بلدی از بلاد که بخواهند مباحثه یا معاوضه نمایند و از متاعی که می آورند و می برند در حین ورود یک مرتبه به طریقی که از تجار دولتهای کامله الوداد فرنگ گمرک مال التجاره گرفته می شود، از تجار تبعه طرفین مطالبه خواهد شد و در زمان خروج یک مرتبه به طریقی که از تجار دولتهای کامله الوداد فرنگ گمرک مال التجاره گرفته می شود از تجار تبعه طرفین مطالبه خواهد شد و دیگر به هیچ اسم و رسم از تجار دولتین در مملکت های جانبین چیزی مطالبه نخواهد شد و تجار و متعلقان و متسببان طرفین در ولایات دولتین به نهجی که تبعه دولتهای کامله الوداد فرنگ از هرگونه رعایت و حمایت و احترام بهره یاب هستند، خواهند گردید.

فصل دویم - چون برای پرستاری تجار جانبین لازم است که از هر دو دولت وکیل التجاره به اماکن مشخصه تعیین شود، لهذا قرار داد شد که دو نفر وکیل التجاره از جانب دولت بهیه انگلیس در دارالخلافه طهران و دارالسلطنه تبریز اقامت داشته باشد، فقط مشروط بر این که همان که در دارالسلطنه تبریز مقیم خواهد شد بالانفراد به خصایص جنرال قونسولی سرافراز باشد لاغیر و چون سالهاست که بالیوزی از دولت بهیه انگلیس در بندر ابوشهر متوقف است، دولت ایران اذن می دهند که بالیوز کمافی السابق در آن جا اقامت نماید و کذالک دو نفر وکیل التجاره که از جانب دولت علیه ایران در دارالخلافه لندن و در بندر مبارکه بمبئی سکنی نمایند به همان مراتب و امتیازات وکیل التجاره دولت بهیه انگلیس در مملکت ایران - صانها الله تعالی عن طوارق الحدثان - خواهند بود.

این عهدنامه تجارت را ماکه وکلای مختار دولتین هستیم در دارالخلافه طهران به تاریخ دوازدهم شهر رمضان المبارک سنه یک هزار و دوست و پنجاه و هفت هجری مطابق بیست و هفتم ماه اکتوبر سنه یک هزار و هشتصد و چهل و یک عیسوی به خط و مهر خود مرقوم و مختوم نمودیم، والسلام خیر ختام.

مخل مهر و امضاء

مک نیل

مخل مهر و امضاء

میرزا ابوالحسن خان

توضیحات عهدنامه تجار تی

- ۱ - میرزا ابوالحسن خان: رکن عهدنامه گلستان درین مجموعه.
- ۲ - سرجان مک‌نیل: Sir John Mac Neil: وی قریب مدّت ۲۰ سال در ایران اقامت داشت و طبیب سفارت انگلیس در ایران بود و در بسیاری از امور مورد مشاوره عباس میرزا نایب السلطنه قرار می‌گرفت و معالجه بیماری وی را پس از فوت حاجی میرزا بابا^۱ طبیب مخصوص دربار با مک‌نیل بود. این شخص در زمان سلطنت محمد شاه به مقام سفارت انگلیس در ایران برگزیده شد. وی در مسأله هرات کارشکنی‌های بسیار کرده خود را به هرات رسانید و سکنه هرات را برای دفاع در مقابل محمد شاه با دادن پول و صاحب منصب تشویق نمود.^۲

-
۱. حاجی میرزا بابا جزو محصلین اعزامی به لندن بوده که تحصیلات خود را در آن جا به پایان رسانده. طبیب مخصوص دربار فتحعلی شاه شده بود.
  ۲. رکن: آجودانپاشی.

درفش کاویانی

<https://derafsh-kavivani.com/>
<https://the-derafsh-kavivani.com/>